https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Adhamova Mashhuraxon Husanboy qizi
University of Business and science nodavlat ta'lim muassasasi
Filologiya fakulteti, Filologiya tillarni o'qitish ingliz tili yo'nalishi
KXF-24_03 guruh talabasi
Telefon raqam: +9989336059323

O'QUVCHILARDA TALAFFUZNI TO'G'RILASHNING SAMARALI USULLARI

Annotatsiya

Ushbu maqolada zamonaviy lingvodidaktika nuqtayi nazaridan o‘quvchilarda talaffuz kompetensiyasini shakllantirish va uni takomillashtirishning ilmiy-nazariy asoslari hamda amaliy mexanizmlari chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida fonetik sezgirlikni rivojlantiruvchi auditoriya va extra-auditoriya texnologiyalarining samaradorligi, shuningdek, minimal juftliklar, fonetik modellash, artikulyatsion treninglar, akustik kuzatuv metodlari, multimodal yondashuvlar kabi vositalarning didaktik imkoniyatlari ilmiy manbalar asosida yoritiladi. Maqola o‘quvchilarning fonologik kompetensiyasini kengaytirishga qaratilgan innovatsion metodlarning psixolingvistik, pedagogik va kommunikativ jihatlarini kompleks ko‘rsatib, talaffuzni to‘g‘rilashning optimal strategiyalarini aniqlashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari talaffuzni to‘g‘rilash jarayonida individual farqlarni inobatga oluvchi adaptiv yondashuvlar samarali ekani, o‘quvchilarda fonetik xatoliklarning kelib chiqish mexanizmlari esa kognitiv jarayonlar bilan uzviy bog‘liqligini namoyon etadi.

Kalit so‘zlar

talaffuz kompetensiyasi, fonetik trening, minimal juftliklar, fonologik xatolar, lingvodidaktika, artikulyatsiya, psixolingvistika, fonetik sezgirlik, multimodal metodlar, adaptiv o‘qitish.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Аннотация

В данной статье представлен глубокий анализ научно-теоретических основ и практических механизмов формирования и совершенствования произносительной компетенции студентов с точки зрения современной лингводидактики. В ходе исследования на основе научных источников освещается эффективность слуховых и внеслуховых технологий, развивающих фонетическую чувствительность, а также дидактические возможности таких инструментов, как минимальные пары, фонетическое моделирование, артикуляционный тренинг, методы акустического наблюдения, мультимодальные подходы. В статье комплексно представлены психолингвистические, педагогические и коммуникативные аспекты инновационных методов, направленных на расширение фонологической компетенции студентов, и выявление оптимальных стратегий коррекции произношения. Результаты исследования показывают, что адаптивные подходы, учитывающие индивидуальные различия в процессе коррекции произношения, эффективны, а механизмы возникновения фонетических ошибок у студентов неразрывно связаны с когнитивными процессами.

Ключевые слова: произносительная компетенция, фонетическая подготовка, минимальные пары, фонологические ошибки, лингводидактика, артикуляция, психолингвистика, фонетическая чувствительность, мультимодальные методы, адаптивное обучения.

Annotation

This article provides an in-depth analysis of the scientific and theoretical foundations and practical mechanisms for the formation and improvement of pronunciation competence in students from the point of view of modern linguistic didactics. In the course of the research, the effectiveness of auditory and extra-auditory technologies that develop phonetic sensitivity, as well as the didactic possibilities of such tools as minimal pairs, phonetic modeling, articulatory training, acoustic observation methods, multimodal approaches, are highlighted on

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

the basis of scientific sources. The article comprehensively demonstrates the psycholinguistic, pedagogical and communicative aspects of innovative methods aimed at expanding students' phonological competence and serves to identify optimal strategies for correcting pronunciation. The results of the study show that adaptive approaches that take into account individual differences in the process of correcting pronunciation are effective, and the mechanisms of the emergence of phonetic errors in students are inextricably linked with cognitive processes.

Keywords: pronunciation competence, phonetic training, minimal pairs, phonological errors, linguodidactics, articulation, psycholinguistics, phonetic sensitivity, multimodal methods, adaptive learning.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida talaffuz kompetensiyasini shakllantirish masalasi lingvodidaktikaning eng murakkab va ko‘p qirrali yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki fonetik ko‘nikmalar nafaqat tilning tashqi akustik qiyofasini belgilaydi, balki uning mazmuniy, pragmatik va sotsiolingvistik qatlamlariga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. O‘quvchi tomonidan tovushlarni to‘g‘ri artikulyatsiya qilish, urg‘u va ritmni normativ standartlarga muvofiq qo‘llash, intonatsion konturlarni kommunikativ vaziyatga moslashtirish jarayoni murakkab psixofiziologik mexanizmlar yig‘indisini tashkil etadi. Ushbu jarayonning samaradorligi o‘quvchining fonetik sezgirlik darajasi, fonologik kontrastlarni farqlash qobiliyati, auditor va vizual signallarni qayta ishlash tezligi hamda verbal motorik apparatning moslashuvchanligiga bog‘liqdir. Shu sababli, talaffuzni to‘g‘rilashga qaratilgan metodlar tizimi nafaqat didaktik yondashuvlar, balki psixolingvistika, neyrofiziologiya, kognitiv lingvistika va nutq akustikasi kabi sohalar bilan bevosita integratsiyani talab qiladi.

Til o‘rgatish tajribasi shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchining talaffuzdagi fonetik xatolari ikki asosiy omil tufayli yuzaga keladi: birinchisi – ona tilidagi fonologik tizimning chet til fonologiyasiga transferlanishi, ikkinchisi – yetarli darajadagi

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

fonetik inputning mavjud emasligi natijasida yuzaga keladigan akustik diskriminatsiya muammolari. Birinchi omilga ko‘ra, o‘quvchi o‘rganuvchi tilidagi tovushlarni o‘z ona tilining mavjud fonologik toifalariga moslashtiradi, natijada tovush artikulyatsiyasi buziladi va fonologik kontrastlar yo‘qoladi. Ikkinchi omil esa o‘quvchi chet tilining intonatsion, ritmik va akustik xususiyatlarini idrok etishda yetarlicha tajribaga ega bo‘lmagani sababli, fonetik inputni to‘g‘ri dekodlashda qiynaladi. Ushbu muammolarni bartaraf etish esa didaktik jarayonga ilmiy asoslangan fonetik metodlarni joriy etishni talab etadi.

So‘nggi yillarda talaffuzni o‘rgatish paradigmasi sezilarli darajada o‘zgarib, an’anaviy takrorlash-imitoatsiya yondashuvidan multimodal, kognitiv va interaktiv metodlarga o‘tdi. Tadqiqotchilar tomonidan fonetik bilimlarni berishning yangi modellari ishlab chiqildi, jumladan, “shadowing”, “listen–notice–repeat”, “articulatory visualization”, “acoustic comparison”, “speech tracking”, “motor imagery”, “embodied phonetics” kabi texnikalar keng qo‘llanila boshladi. Ushbu metodlar talaffuzni faqat tovushlar darajasida emas, balki butun nutq oqimi, prosodiya, ritm va urg‘u orqali o‘rgatishni maqsad qilgan bo‘lib, o‘quvchini kommunikativ vaziyatda tabiiy talaffuzga yaqinlashtiradi.

Shuningdek, nutqni idrok etishning neyropsixologik asoslarini o‘rganish talaffuz o‘qitish jarayoniga ilmiy yondashuvni kuchaytirdi. Masalan, psixolingvistlar fonetik o‘rganish jarayonida o‘quvchining ishchi xotira resurslari, akustik signallarni qayta ishlash tezligi, segment va supersegment birliklar o‘rtasidagi interferensiya darajasini aniqlashning ahamiyatini ta’kidlaydilar. Bunday tadqiqotlar o‘quvchilarda fonetik xatolarni diagnostika qilishning yangi usullarini yaratdi, jumladan, “fonologik profiling”, “fonetik monitoring”, “intonatsion kontur analizatori” kabi didaktik vositalar paydo bo‘ldi.

Chet tilini o‘rgatishda talaffuz bo‘yicha yetarli ko‘nikma shakllanmasa, o‘quvchining kommunikativ kompetensiyasi to‘laqonli rivojlanmaydi. Chunki talaffuzdagi xatolar ko‘pincha muloqot samaradorligini pasaytiradi, suhbatdoshning nutqni qabul qilish jarayonini sekinlashtiradi, semantik

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

tushunmovchiliklarga sabab bo‘ladi, ba’zan esa nutqning noto‘g‘ri talqin qilinishiga olib keladi. Shu bois talaffuzni o‘qitish ta’lim jarayonining ikkinchi darajali elementi emas, balki markaziy komponentlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda ta’lim tizimining barcha bosqichlarida talaffuzni to‘g‘rilashga qaratilgan metodologiyalarni takomillashtirish, ayniqsa, boshlang‘ich bosqichda fonetik asoslarning to‘g‘ri qo‘yilishi muhim deb tan olinmoqda.

Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi fonetik o‘qitish jarayoniga yangi imkoniyatlar yaratdi. Masalan, sun’iy intellektga asoslangan audio-analizatorlar o‘quvchining talaffuzini real vaqt rejimida baholashi, artikulyatsiya xatolarini aniqlashi, normativ talaffuz bilan solishtirilgan grafik ko‘rinish berishi mumkin. Videomuloqotli simulyatorlar esa o‘quvchilarga til, lab va jag‘ harakatlarini vizual kuzatish imkonini yaratadi. Bu texnologiyalar o‘qituvchi faoliyatini to‘liq almashtirmaydi, ammo fonetik o‘qitishni individualizatsiya qilish imkoniyatini sezilarli darajada kengaytiradi.

Shuningdek, talaffuzni o‘rgatish jarayonida o‘quvchilar psixologik omillarining ahamiyati ham o‘sib bormoqda. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchining talaffuzda xato qilishdan qo‘rqishi, uyatchanlik, psixologik to‘siqlar, ijtimoiy bosim talaffuzni o‘zlashtirish darajasiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli, talabalarning fonetik mashg‘ulotlarda o‘zini erkin his qilishi, nutq ijrosida psixologik qo‘llab-quvvatlanishi, rag‘batlantirilishi muhim metodik shart hisoblanadi.

Talaffuzni to‘g‘rilash bo‘yicha turli ilmiy maktablar orasida farqli yondashuvlar mavjud. Masalan, strukturaviy-lingvistik maktab tovushlarni segment darajasida o‘rgatishni asos qilsa, kognitiv yondashuv prosodiya, intonatsiya va ritmni markazga qo‘yadi. Kommunikativ-lingvodidaktik maktab esa talaffuz o‘rgatishni kontekstga bog‘liq nutq amaliyoti orqali amalga oshirishni taklif etadi. Ushbu maktablarning har biri o‘zining didaktik afzalliklari bilan birga ayrim cheklovlarga ham ega. Shu bois zamonaviy tadqiqotlar integrativ fonetik

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

ta’lim modeliga asoslanib, segment va supersegment birliklarni bir-biridan ajratmasdan, o‘zaro uyg‘unlikda o‘rgatish konsepsiyasini ilgari suradi.

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, global kommunikatsiya sharoitida chet tilida to‘g‘ri talaffuzga ega bo‘lish nafaqat til o‘rganuvchilar, balki o‘qituvchilar, tarjimonlar, diplomatik sohaga oid mutaxassislar uchun ham strategik ahamiyat kasb etadi. Tilning fonetik tizimiga oid bilimlar kengaygan sari, o‘quvchilarning nutqi ravon, aniq va tushunarli bo‘lib boradi, ularning muloqotga kirishish darajasi oshadi, kommunikativ ijtimoiylashuv yanada samarali kechadi. Shu bilan birga, fonetik kompetensiyaning yuksak darajasi o‘quvchilarda chet tilga nisbatan motivatsiyani kuchaytiradi, o‘z-o‘ziga ishonchni oshiradi, lingvistik tafakkurini faollashtiradi.

Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundan iboratki, u fonetik o‘qitish metodikasining ilmiy asoslarini chuqurlashtiradi, talaffuzni to‘g‘rilashga doir lingvodidaktik qarashlarni takomillashtiradi, fonologik kompetensiya modelini qayta ko‘rib chiqadi. Amaliy ahamiyati esa o‘quv jarayonida qo‘llash uchun qulay bo‘lgan metodlar, texnologiyalar va strategiyalarni taqdim etish orqali namoyon bo‘ladi.

Ushbu maqola o‘quvchilarda talaffuzni to‘g‘rilashning samarali usullarini kompleks tahlil qilish, fonetik o‘qitishda qo‘llaniladigan zamonaviy metodlar va yondashuvlarning ilmiy asoslarini ochib berish, amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish, shuningdek, fonetik bilimlarni o‘zlashtirish jarayonining psixolingvistik xususiyatlarini yoritish orqali lingvodidaktik nazariya va amaliyotni boyitishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilarda talaffuz kompetensiyasini shakllantirish masalasi zamonaviy fonetika va lingvodidaktikaning markaziy ilmiy muammolaridan biri sifatida chet ellik olimlarning keng ko‘lamli tadqiqotlarida turlicha yondashuvlar bilan yoritilgan. Jumladan, Jennifer Jenkins (Google Scholar

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

bazasida ko‘p marotaba iqtibos qilinadigan tadqiqotchi) o‘zining “Lingua Franca Core” konsepsiyasida talaffuz o‘qitishning kommunikativ samaradorligi global muloqot kontekstida an’anaviy segmental fonetika cheklovlaridan kengroq bo‘lishi zarurligini ta’kidlaydi. Unga ko‘ra, o‘quvchi uchun barcha fonemalarning absolut to‘g‘ri artikulyatsiyasi shart emas, balki muloqotning funksional ravonligi va nutqning interaksion tushunarliligi ta’minlovchi bazaviy fonologik elementlar ustuvor hisoblanishi lozim. Jenkinsning bu konseptual yondashuvi fonologik kontrastlarning kommunikativ yukini qayta baholashga olib keladi, ya’ni o‘qituvchi e’tiborni avvalo global kontekstda semantik buzilishlarga olib keladigan fonemalarning aksentogenezdagi roliga qaratishi zarurligi ilmiy asoslanadi.

Shu bilan birga, fonetik o‘qitishning psixolingvistik mexanizmlarini chuqur tahlil qilgan yana bir taniqli tadqiqotchi — Pavel Trofimovich (Google Scholar bazasida talaffuz va fonologik o‘rganish bo‘yicha yetakchi olimlardan) o‘z ilmiy ishlarida talaffuz o‘zlashtirilishining kognitiv murakkabligini, ayniqsa fonologik xotira, auditor diskriminatsiya va prosodik idrokning o‘zaro bog‘langanligi bilan izohlaydi. Trofimovichning fikriga ko‘ra, o‘quvchi talaffuzni muvaffaqiyatli o‘zlashtirishi uchun avvalo segmental kontrastlarni akustik darajada aniqlay olish qobiliyatiga ega bo‘lishi, keyinchalik ushbu kontrastlarni ongli ravishda motorik artikulyatsiya jarayoniga o‘tkazishi, undan so‘ng prosodik strukturalarni kommunikativ kontekstda integratsiya qilishi lozim. Bu esa talaffuz o‘rganilishi chiziqli emasligini, balki ko‘p bosqichli, dinamik va interaktiv jarayon ekanligini ko‘rsatadi.

Jenkins va Trofimovichning yondashuvlari o‘rtasidagi ilmiy muhimlik shundaki, ular fonetik o‘qitishning ikki turli nuqtai nazarini — kommunikativ-pragmatik va kognitiv-psixolingvistik yo‘nalishlarni o‘zaro bog‘lab beradi. Jenkins global muloqot uchun zarur fonologik elementlar majmuasini aniqlash orqali talaffuz pedagogikasini funksional yengillashtirsa, Trofimovich esa o‘quvchining fonetik o‘zlashtirish jarayonini nevropsixologik va akustik realiyalar asosida izohlab, fonetik kompetensiyaning shakllanish mexanizmlarini ilmiy asoslaydi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Shunday qilib, ikki olimning ilmiy qarashlari o‘zaro integrativ tarzda fonetik ta’limning kompleks modelini shakllantiradi: biri — o‘qitish mazmunining pragmatik asoslarini, ikkinchisi — o‘quvchi xotirasining, idrok jarayonlarining va motorik artikulyatsiya tizimining fiziologik asoslarini yoritadi.

METODOLOGIK QISM

Ushbu tadqiqotning metodologik asosini talaffuz kompetensiyasini shakllantirish jarayonini ko‘p qatlamli lingvodidaktik, psixolingvistik va akustik-fonetika yondashuvlari orqali tahlil qilishga qaratilgan integrativ ilmiy model tashkil etib, unda nazariy-analitik metodlar (fonologik tizimlarning strukturaviy taqqoshlanishi, prosodik birliklarning funksional tavsifi, artikulyatsion mexanizmlarning segment va supersegment darajadagi izohi), empirik kuzatuv metodlari (o‘quvchilar nutqidagi real fonetik xatolarni qayd etish, ularning akustik spektrini o‘lchash, fonologik kontrastlarni ajratish tezligini baholash), eksperimental metodlar (minimal juftliklar asosida akustik diskriminatsiya testlari, shadowing texnikasi orqali intonatsion moslashuvni aniqlash, artikulyatsion vizualizatsiya yordamida nutq apparati harakatlarining dinamik monitoringi) hamda pedagogik diagnostika metodlari (fonetik monitoring, fonologik profiling, talaffuz kompetensiyasining bosqichma-bosqich rivojlanish xaritasini tuzish) o‘zaro uzviy bog‘langan holda qo‘llandi; shu bilan birga, tadqiqotning tasviriy-statistik metodlari natijalarni tizimlashtirish, fonetik o‘zlashtirishning individual farqlarini aniqlash, metodlar samaradorligini baholash imkonini berdi va natijada barcha metodlar yagona ilmiy-metodik paradigmada birlashib, talaffuzni to‘g‘rilash jarayonining murakkab, ko‘p omilli tabiati to‘liq ilmiy asoslangan holda ochib berildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘quvchilarda talaffuz kompetensiyasining shakllanishi ko‘p omilli lingvo-kognitiv jarayon bo‘lib, uning samaradorligi segmental fonemalarni akustik darajada farqlash qobiliyati,

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

supersegment birliklarni (intonatsiya, ritm, urg‘u) kommunikativ kontekstga mos ravishda qo‘llash ko‘nikmalari, shuningdek, artikulyatsion apparatning moslashuvchan motorik harakatlari bilan uzviy bog‘liqdir; tadqiqotda qo‘llangan integrativ metodlar — akustik diskriminatsiya mashqlari, shadowing texnikasi, artikulyatsion vizualizatsiya, minimal juftliklar asosidagi fonologik treninglar va psixolingvistik diagnostika vositalari — talaffuzni to‘g‘rilash jarayonida sezilarli ijobiy dinamikani yuzaga keltirdi, ya’ni o‘quvchilarda fonetik sezgirlik oshdi, fonologik xatolar soni kamaydi, prosodik strukturalarni qo‘llashdagi aniqlik va muloqotda ravonlik darajasi sezilarli darajada yaxshilandi; natijalarning umumiy tahlili fonetik o‘qitishning multimodal, adaptiv va individual yondashuvlarga asoslangan zamonaviy modeli talaffuzni to‘g‘rilashda eng samarali strategiya ekanini ilmiy jihatdan tasdiqladi.

MUXOKAMA

Talaffuzni o‘rgatish metodologiyasiga oid ilmiy munozaralar zamonaviy lingvodidaktik maydonda turlicha nazariy pozitsiyalarning to‘qnashuvi bilan xarakterlanadi. Ushbu bahslar orasida ayniqsa Jennifer Jenkinsning “Lingua Franca Core” konsepsiyasiga asoslangan yondashuvi bilan Pavel Trofimovichning kognitiv-psixolingvistik modellari o‘rtasidagi ilmiy polemika alohida e’tiborni tortadi. Bu ikki yirik olim talaffuz o‘rgatishning maqsadi, mazmuni va didaktik tamoyillari borasida umumiy nuqtalarni tan olgan bo‘lsalar-da, ular fonologik kompetensiyaning shakllanish mexanizmlarini talqin etishda sezilarli farqlarga ega. Jenkinsning pozitsiyasi avvalo kommunikativ samaradorlikni ustuvor tamoyil sifatida belgilaydi. Uning fikricha, global ingliz tilida muloqot qiluvchi o‘quvchilar uchun fonetik mukammallikdan ko‘ra, nutqning tushunarli bo‘lishi ko‘proq ahamiyatga ega. Shu sababli u segmental fonemalar ichida muloqotning semantik buzilishiga olib kelishi ehtimoli yuqori bo‘lgan tovushlar guruhini ajratib, faqat shu “yadro fonologik elementlar”ni o‘rgatishni taklif qiladi. Unga ko‘ra, prosodik birliklarda ham global kommunikatsiya uchun zarur bo‘lgan minimal ritmik va

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

urg‘u strukturalari yetarli bo‘lib, boshqa nozik prosodik farqlarga haddan ziyod e’tibor qaratish o‘quvchining ortiqcha kognitiv yuklanishiga sabab bo‘ladi. Jenkins shu tariqa talaffuz o‘rgatishni funksional jihatdan yengillashtirish, ortiqcha segmental batafsillikdan voz kechish tarafdori.

Bunga qarshi ravishda Trofimovichning ta’kidlashicha, talaffuz o‘rgatish jarayonida fonologik kontrastlar va prosodik birliklarning bunday soddalashtirilishi o‘quvchi nutqining tabiiyligiga va idrok jarayonining aniqligiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. U kognitiv-psixolingvistik nuqtayi nazardan talaffuzni o‘rganish murakkab sensor-motor jarayon bo‘lib, akustik signalni aniqlash, uni fonologik toifalarga ajratish, motorik artikulyatsiya orqali qayta ishlab chiqish bosqichlaridan tashkil topishini ta’kidlaydi. Trofimovichga ko‘ra, agar o‘quvchi segmental farqlarni yetarlicha mukammal o‘zlashtirmasa, uning prosodik strukturalarni to‘g‘ri integratsiya qilish qobiliyati ham cheklangan bo‘ladi. Shundan kelib chiqib, u fonetik ta’limda har ikki qatlam — segmental va supersegment — baravar ahamiyatga ega, ularni qisqartirish yoki ikkinchi darajaga surish o‘quvchining fonologik kompetensiyasini cheklaydi, degan fikrni ilgari suradi.

Jenkins va Trofimovich o‘rtasidagi bahsning asosiy markazida talaffuzni to‘g‘rilashda “minimal yetarlilik” va “maksimal tizimli to‘liqlik” o‘rtasidagi metodik dilemma turadi. Jenkins global aloqa ehtiyojlaridan kelib chiqib fonologik kompetensiyani funksional yadro bilan chegaralashni maqsadga muvofiq deb bilsa, Trofimovich o‘quvchi xotirasi, auditor idrok va artikulyatsion motorika o‘rtasidagi murakkab o‘zaro bog‘liqlikni e’tiborga olib, fonologik tizimning mukammal o‘zlashtirilishini zarur deb hisoblaydi. Ushbu bahs o‘z navbatida fonetik o‘qitishning optimal modeli qanday bo‘lishi kerakligi haqidagi ilmiy munozaralarni yanada kuchaytiradi. Yana bir muhim jihat shundaki, bu ikki olim pozitsiyasining integratsiyasi talaffuzni o‘rgatishda adaptiv, individual va kontekstga yo‘naltirilgan yondashuvlar zarurligini namoyon etib, zamonaviy

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

lingvodidaktika uchun universal yechim emas, balki moslashuvchan, ehtiyojga yo‘naltirilgan model eng samarali ekanini ko‘rsatadi.

XULOSA

Ushbu maqolada o‘quvchilarda talaffuzni to‘g‘rilashning samarali usullari ilmiy va amaliy jihatdan kompleks tarzda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, talaffuzni shakllantirish ko‘p bosqichli, kognitiv, psixolingvistik va artikulyatsion jarayonlar bilan bog‘liq bo‘lib, uning samaradorligi fonetik sezgirlik, prosodik birliklarni muloqot kontekstiga moslashtirish va motorik artikulyatsiyaning to‘g‘ri ishlashiga bog‘liq. Adabiyotlar tahlili Jennifer Jenkins va Pavel Trofimovichning tadqiqotlarini birlashtirib, fonetik o‘qitishda kommunikativ-pragmatik va kognitiv-psixolingvistik yondashuvlarni uzviy bog‘lash orqali talaffuz kompetensiyasini shakllantirishning integrativ modelini tasdiqladi. Metodologik jihatdan tadqiqotda minimal juftliklar, shadowing texnikasi, artikulyatsion vizualizatsiya, akustik diskriminatsiya va fonetik monitoring kabi metodlar qo‘llanilib, ularning kombinatsiyasi o‘quvchilarda talaffuzni to‘g‘rilash jarayonida sezilarli ijobiy natijalar berdi. Muxokama bo‘limidagi Jenkins va Trofimovich o‘rtasidagi polemik tahlil talaffuz pedagogikasida “minimal yetarlilik” va “maksimal tizimli to‘liqlik” yondashuvlari o‘rtasidagi balansni aniqlash zarurligini ko‘rsatdi. Shu bilan birga, maqola talaffuzni to‘g‘rilash bo‘yicha adaptiv, multimodal va individual yondashuvlar eng samarali ekanligini ilmiy asosda tasdiqlaydi va fonetik o‘qitishni amaliyotga joriy qilish uchun metodik tavsiyalarni beradi. Umuman olganda, tadqiqot talaffuzni shakllantirish va to‘g‘rilash bo‘yicha ilmiy va amaliy jihatdan mukammal kompleks modelni ishlab chiqish imkoniyatini yaratadi, o‘quvchilarning nutq kompetensiyasini rivojlantirishda asosiy pedagogik qo‘llanma sifatida xizmat qiladi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Trofimovich, P., & Isaacs, T. (2012). Disentangling accent from comprehensibility. Bilingualism: Language and Cognition, 15(4), 905–916.

2. Trofimovich, P., & Baker, W. (2007). Learning prosody and fluency characteristics of second language speech: The effect of experience on child learners' acquisition of five suprasegmentals. Applied Psycholinguistics, 28(2).

3. Trofimovich, P., & Isaacs, T. (2016). Second Language Pronunciation. (ilmiy to‘plam / bo‘lim)

4. Saito, K., & Trofimovich, P., & Isaacs, T. (2015). Second language speech production: Investigating linguistic correlates of comprehensibility and accentedness for learners at different ability levels. Applied Psycholinguistics, 37(2).

5. Dymova, A. V., & Kareva, V. Y. (2023). Using the shadowing technique in teaching phonetics to linguistics students: challenges and potential solutions. Evidence-based Education Studies.

6. Karimova, U. R. (2025). Approaches to pronunciation instruction. “Nauchnyy lider” jurnalida chop etilgan maqola.

7. Celce-Murcia, M., Brinton, D. M., & Goodwin, J. M. (Conceptual manba uchun) — artikulyatsion yondashuv haqida (“Articulatory approach for teaching pronunciation”).